

Het gereconstrueerde VOC-pakhuis in de baai van Hirado, mét 1639-gevelsteen

De Japanse stad Hirado

De toekomst van een VOC-nederzetting

De Japanse stad Hirado heeft Nederlandse wortels uit de VOC-tijd.

Tegenwoordig lijdt de plaats onder leegloop, leegstand en vergetelheid.

Twaalf studenten identificeerden de kwaliteiten van de historische stad die hier een positieve wending aan kunnen geven. JEAN-PAUL CORTEN

FOTO R. VINDLIJK

De Nederlandse handel met Japan is hier tot ongekende bloei gekomen

Het was 1639 toen François Caron eindelijk zijn lang gekoesterde wens in vervulling zag gaan: een nieuw, voornaam pakhuis. Er was twee jaar aan gewerkt en het resultaat mocht er zijn. Het kloeke gebouw, dat geheel uit natuursteen was opgetrokken, mat maar liefst 46 bij 13 meter. Met zijn fier oprijzende, hagelwitte gevels aan de monding van de baai van de Japanse stad Hirado domineerde het de hele omgeving. Het toonde ieder die de jonge handelsstad naderde direct welke machtige positie de Verenigde Oost-Indische Compagnie er innam. In de voorgaande dertig jaren was de Nederlandse handel met Japan hier dan ook tot ongekende bloei gekomen.

FOTO R. VINDLIJK

De scheidingsmuur van de VOC-enclave in Hirado staat er nog

FOTO R. JEAN-PAUL CORTIEN

De originele trap uit 1639 naar het VOC-pakhuis

Om de nieuwbouw te bezegelen liet Caron, opperhoofd van de handelsfactorij van de VOC in Hirado, een gevelsteen plaatsen met daarin het jaartal van oplevering, 1639. Maar dat had hij beter niet kunnen doen. Op het moment dat dit de shogun, de Japanse legerleider, ter ore kwam, beval hij de onmiddellijke sloop van het gebouw. Caron, beducht voor een conflict dat de lucratieve handel in gevaar kon brengen, kon niet anders dan het bevel gehoorzaam opvolgen. Korte tijd later was er van het trotse gebouw geen steen meer over.

De plotse drift van de machtige shogun moeten we verklaren uit zijn gevoeligheid voor christelijke symboliek. En een gevelsteen met de inscriptie '1639' werd als zodanig beschouwd. Het jaartal verwijst immers naar de geboorte van Christus. De vreemde godsdienst was het jonge shogunaat een doorn in het oog. Deze vormde een ernstige bedreiging voor de hegemonie die de shogun met moeite trachtte te vestigen over het verdeelde Japan. Eerder in datzelfde jaar had een conflict met fanatieke Portugese missionarissen ertoe geleid dat alle Portugezen het land waren uitgezet. Hoewel de Hollandse kooplieden de missiedrang van hun Portugese concurrenten ontbeerden, was een striktere controle over hun reilen en zeilen geboden. Het incident in Hirado was een mooie aanleiding om de afgelegen Hollandse factorij te sluiten en te verplaatsen naar het centraal gelegen Nagasaki. De VOC kon zich daar vestigen op het kunstmatige schiereiland Deshima, dat kort daarvoor was verlaten door de Portugezen. Sindsdien verliep alle handel met Japan over die enkele brug die Deshima met de stad Nagasaki verbond. De aanwezigheid van de VOC in Hirado was daarmee tot een definitief eind gekomen. Zij had slechts van 1609 tot 1639 geduurd.

Een replica

Wie vandaag Hirado bezoekt, zal tot zijn verbazing oog in oog komen te staan met hetzelfde imposante bouwwerk dat François Caron vier eeuwen eerder had afgebroken. Dat wil zeggen, een replica daarvan. Het is in 2011 gereedgekomen, na langdurig en minutieus onderzoek door een uitgebreid team van Japanse experts. Het team werd bijgestaan door enkele Nederlandse restauratiearchitecten en won advies in bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. De bouwtekeningen van het bewuste pakhuis zijn niet bewaard gebleven. Maar aan de hand van archeologische opgravingen, archivaal bronnenonderzoek en comparatieve studie van vergelijkbare VOC-pakhuizen in Azië heeft het expertteam een reconstructie kunnen maken die vermoedelijk dicht grenst aan het zeventiende-eeuwse origineel. De bouwvoorschriften zijn in de loop der eeuwen evenwel wat gewijzigd. Om aardbevingen te kunnen weerstaan is het bouwwerk van een stevige staalconstructie voorzien. Die hadden de bouwmeesters van de VOC niet voorzien. Met het nieuwe pakhuis heeft de historische structuur van de stad haar logica hervonden. De stad is nu weer herkenbaar als handelsnederzetting, met alle elementen die erbij horen. Hirado vertegenwoordigt daarmee een typologie die zo kenmerkend was voor VOC-nederzettingen: een beschutte baai waar schepen »

De baai van Hirado

Weidse vergezichten

Het waterfront van Hirado vormt de onvermijdelijke toegang tot de stad. Elke automobilist, bus- of bootpassagier en sporadische fietser arriveert aan de uitgestrekte baai met zijn weidse vergezichten. Als knooppunt van transport biedt het waterfront de mogelijkheid zich te ontwikkelen tot overstappunt. Dat zal het gemak van zowel bewoners als bezoekers van de stad dienen. Een aantrekkelijkere inrichting zal het gebied uitermate geschikt maken als verblijfsruimte. Om de weidse baai begaanbaar en beleefbaar te maken en om hem te verbinden met de stad, stelden de studenten een promenade voor. Daarmee zal ook het nieuwe VOC-pakhuis beter ontsloten worden.

De hoofdwinkelstraat in Hirado is tevens de oudste infrastructuur en de culturele ruggengraat van de stad. Het aantrekkelijke straatbeeld wordt gedomineerd door de vele winkel-woonhuizen in karakteristieke Japanse houtbouw. Dit is de plek waar de bewoners van Hirado elkaar treffen. Nu veel panden leegstaan, staat de cruciale rol van de hoofdstraat als voorzieningencentrum onder druk. De studenten identificeerden een aantal panden dat zich leent voor gedeeld gebruik. Boekwinkel en café kunnen bijvoorbeeld een pand delen, waarin op de bovenverdieping een yogaruimte is gevestigd. De exploitanten kunnen elkaars klanten en tevens elkaars kosten delen. Het zal het voorzieningenniveau van de stad verbeteren en daarmee de vitaliteit ten goede komen.

Recente experimenten

De kasteelheuvel tot slot biedt kansen als recreatiegebied voor de stad. Het recent herbouwde kasteel, dat zijn oorsprong in 1599 had, torent weer hoog boven de stad uit. De recente experimenten met een toeristische exploitatie van het kasteel lijken hoopgevend en kunnen nieuwe bezoekers naar Hirado trekken. Dit maakt ook de herinrichting van de heuvel als recreatiepark haalbaar. Het zal behalve toeristen ook bewoners dienen, en daarmee het woonklimaat verbeteren.

De studentenvoorstellen laten zien welke mogelijkheden de stad in handen heeft

Hoewel de studentenvoorstellen niet van realiteitszin gespeend zijn, dienen zij in eerste instantie het publieke debat in Hirado. Zij laten zien welke mogelijkheden de stad in handen heeft. Welke van de geïdentificeerde potenties worden benut bepalen de publieke, private en civiele initiatieven ter plekke. Een belangrijke voorwaarde voor de revitalisering van Hirado lijkt de afstemming met de nabijgelegen miljoenenstad Fukuoka. In gezamenlijke afstemming kunnen zij elkaars complementaire kwaliteiten benutten. De rust die Hirado heeft te bieden kan voor sommigen een uitkomst zijn voor de hectiek van Fukuoka, en vice versa. ☒

Jean-Paul Corten, senior beleidsmedewerker bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, leidde de workshop in Hirado samen met collega Gábor Kozijn, j.corten@cultureelerfgoed.nl.

- » kunnen aanmeren, een verdedigingswerk dat vijandige kapers op afstand houdt, een nederzetting met alle nodige voorzieningen en een pakhuis voor de opslag van de kostbare handelswaar.

Doortimmerd exploitatieplan

Toch blijkt in Japan, net als in Nederland, de historie een wankelende basis voor behoud. Wanneer die historie geen actueel doel meer dient, slaat de lust al gauw om in een last. De reconstructie van het pakhuis was niet ingegeven door de noden van de stad en zijn inwoners, maar volgde uit de bevolgen idealen van de experts. In de hitte van het bouwproces ontbrak het aan tijd en energie voor een doortimmerd exploitatieplan. Bij oplevering was er wel een mooi gebouw, maar geen noemenswaardig doel. Het museum dat er in gevestigd is, ontbeert een gedegen collectie. De evenementen die er plaatsvinden, ontbreekt het aan publiek. En de exploitatielasten van het pakhuis drukken almaar zwaarder op de gemeentelijke begroting. Tegelijk heeft de stad dringend behoefte aan nieuwe impulsen die zijn wankelende bestaan versterken. Terwijl Hirado in de vorige eeuw nog gestaag groeide, is er nu sprake van voortgaande krimp. Wegtrekkende jeugd en vergrijzing zorgen ervoor dat de stad zijn aantrekkelijke woonklimaat verliest. Leegstand en verval zijn het gevolg. Temeer reden voor de resterende bewoners Hirado te vervuilen voor een grote stad als Fukuoka met al zijn voorzieningen en diensten.

Hoe kan het historisch zo belangwekkende Hirado weer aantrekkelijk worden voor wonen, werken en recreëren? Dit was de kernvraag voor een *workshop* die onlangs in Hirado werd gehouden. Op verzoek van lokale organisaties en gesteund door de Nederlandse ambassade in Tokio leidde de Rijksdienst deze *workshop*. De dienst deed dit samen met het Amsterdamse architectenbureau Space&Matter. Twaalf studenten van diverse Japanse universiteiten namen eraan deel. Zij identificeerden drie gebieden in Hirado waar nieuwe impulsen de bestaansbasis van de historische stad kunnen bevorderen: het rommelige waterfront, de karakteristieke hoofdstraat en de romantische kasteelheuvel.

De studenten in actie

De hoofdwinkelstraat van Hirado lijkt onder leegstand